

մը ժամ՝ Թէ այս տխուր վիճակի մէջ են քա-
րաձիվից աղբերքն, յայտնի է անկէ՝ որ կաս-
պեան Սեւեռփուռ-նաւթի-ընկերութեան լեռնայ-
նի ճարտարագետն Պաքուի մէջ լաւ քննու-
թիւններն ընկէն ետեւ՝ ընկերութեան վարիչն եւ
Ռոմշիլտի տան ներկայացուցիչն Բարիզ կան-
չուեցան։ Պաքուի աղբերաց նուազումն Ռուսիոյ
Համար մեծ գոթախոտիկն կրնայ ըլլալ, վասն
զի քարաձէթն երկրին գրեթէ ամենամեծ առեւ-
տրական մասն է։

ՔԱՐԱՑԱՐԱՐՆԵՐ

ՈՍԱԴ ՈՒ ԺԵՓԻՉ

ՎԵՐՁԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՆԵՐԻՆ ՎԵՊ ՄԷ

13. Որոշ դիրք։

(Հարաւայտ-ի-ն-ի-ն)

Ռեւե Եսկին շահին շատ աշխատութիւն
արժած էր, բայց ծեր Գոյանդուն շահեւոր ամենեւին
յոյս մը չունէին դաւաճաններն. անոր Համար դա-
ւադրութեան յատակագիծն՝ ամենայն զգուշու-
թեամբ կը ծածկէին իրմէ։ Միայն իւր որդին եւ օ-
տար երկիրներու լոգերու քանի մ'անդամներն
ծեր Գոյանդունի ղէմ՝ այսպէս ծածկուեցէին։
Եւ այսպէս՝ առանց մանրամասնութեանց տեղեակ
ըլլալով՝ իմացաւ որ յատակագիծ մը պատրաստուած
է, եւ եթէ զարձեւալ Մարենայ քաջհերց ընտրուէր՝
իւր երրորդ գահէրիցութիւնն շնչսած այս յատա-
կագիծն պիտի գործադրուէր։

Ծեր Գոյանդուն շահեւոր յոյս մը չունենալովին
իրաւացի էր. վասն զի ամէն կերպով այս դաւա-
դրութեան ղէմ կը կուռէր։

Ծեր Գոյանդունի Հետ այնպէս կը վարու-
էին, ինչպէս որ ետքեւն խիմենային Հետ սկսան
վարուիլ. գաւազրութեան գոյութիւն ունենալն
կ'ուրաւային եւ սխալ զըոյց մը կը Համարէին։ Սա-
կայն այս միջոցին տիրշ անդամներ շահեւոր կը ջա-
նային, որոնց գործակցութեանը վնաս կրնային ա-
պահով ըլլալ։

Ծր. Բալանդուն ամենամեծ որսը՝ Փաւստի-
նոս Մէլքը, որ Հին ժամանակներէ սկսեալ
գահէրիցուն Հետ բարեկամացած էր։ Ռեւոյլն
բուն Հայրենիքը՝ Նոր-կրանատա էր. բայց Էգուա-
տու գաղձած եւ բանակին մէջ գնդապետի պաշ-
տոն առած էր։ Գոթախոտաբար կարսիս Մարենայ
այս մարդուն առանձինն սեր կապած էր. բայց
սիրուելու ամենեւին յատկութիւն մը չունէր, ընդ
Հակառակն խիստ եւ վայրագ մարդ մըն էր։ Կար-
սիս զինքը պատերազմի դաշտին վնաս ճանչցաւ, ուր
կատարելութեամբ կը պատերազմէր եւ մահն առ-
ուչին կը Համարէր։ Այն ժամանակէն ի վեր գնդա-
պետին վրայ մեծ փառահովութիւն ունէր։ Անոր
վրայցը շար լուր մը պատմուած աստի պատասխան

կու տար. «Գնդապետին կուսիքն ես աչքովս տե-
սած եմ. միայն երկուստ մը կրնայ մասնութիւն
ընել։» Գնդապետն ալ Մարենայի միշտ մեծաթանգ
կը ցուցնէր։

Եթէ Տր. Բալանդունի պէս՝ կարսիս ալ այս
մարդուն յատկութիւններն լաւ ճանչցած ըլլար,
բնականապէս վրաս այնչափ փառահովութիւն ունե-
ցած չէր ըլլար։ Այս գլխաւոր յատկութիւնն՝ ըն-
շատիրութիւնն էր. իսկ կարսիս այս մարդուն Հա-
րատանալու Համար ընտրած միջոյն — գերեվաճա-
ռութիւնը — բոլորովին ի գերեւ. Հանած ու ջնջած
էր։ Էգուաւորի մէջ գերեվաճառութիւնը բոլոր-
ովին ջնջուած էր. եւ երկիրը միակեւոր Համար
Հնդիկ ու ճննայի մշակներ բերելու վրայ խնդիր
կար, որոնք իրենց աշխատութեամբն ճարտարու-
թեան ստանի պիտի փաստէին։ Բայց այս գիշերն
կամայական կերպով կ'որոշուէին, եւ կալուածա-
տէրն ուղածին պէս այս մարդիկ կը գործածէր,
որով գարնեալ տեսնի մը գերեվաճառութիւն կ'ը-
նէին։ Կարսիս Մարենայ իւր պարտքը ճանչնալով՝
օրինաց այսպիսի բռնաբարութիւնն եւ կամայական
մեկնութիւններն արգելէց. գնդապետը սատար
կատարեցաւ. բայց կատարութիւնն արտաքուստ
բնաւ չէր յայտնէր։ Արտաքուստ գահէրիցուն
բարեկամը մնաց, բայց ի ներքուստ վրէժխնդրու-
թիւն կը նիւթէր։

Մէկ կողմանէ այսպէս յարմար գործիչներ
ժողովելու աստեւ, միւս կողմանէ՝ թիւրխմացութիւն
անուամբ իրենց զարհուրելի եւ քառամեկ խոր-
հուրդները ծածկելու կը ջանային։ Բայց ծեր Գո-
յանդուն իւր մարդիկը լաւ կը ճանչնար, եւ թիւ-
րխմացութիւնն զջնջած անուան շատ չէր Հաւատար-
մը լսեց թէ Գոյանդուն, Գոյանդուն, Փրանկիսիս
Սանդըզ եւ Անտարտէս այս բանիս մէջ մաս ունենի,
ամէն բան որոշ եւ պայմաւ. Հասկցու։ Բայց սրով-
Հետեւ գաւազրութիւնն իրմէ ծածուկ կը պահէին,
ինքն ալ կը ջանար որ իւր անունն չարապատուի։
Կարսիսիս ամուսնոյն զգուշացուցիչ տամարին ինքը
ըզկած էր։ Ի մանկութեան ունեցած իւր բարեկամն
եւ բազմամեայ Հակառակորդն անկամը տեսնել ու-
ղեց. Կարսիսիս մեծանունութիւնն զինքը սատարի
չարժեց. եւ այս զեղբարի մէջ իւր որդւոյն մասնա-
կից ըլլալը գիտնալով սատարի կը վշտանար։

Իրոք ալ Եսկին գաւաճանութեան մէջ
վարակուած էր. Թեւեւ խիմենէս սխալ եղբայրա-
ցութիւններն ու սոփեստականութիւններն յայտնի
բրած էր, բայց չէր կցցած զինքն ետ կեցնել։

Անտանձ կից փոքրիկն շրջապատած՝ դաշ-
տերու մէջէն կը վազէր, մինչեւ որ մարմնոյն յոգնու-
թիւնն իւր հոգւոյն չէր մը Հնազիտ տուաւ. բուռն
պատերազմ կը զգար իւր սրտին մէջ. եւ չէր դի-
տեր, որ եթէ սրտին մէջ խոտը ձայնին Հետեւեր
ինչ պիտի ըլլար իւր վիճակը։ Այսպէս ցմահ պար-
տաւեալ չկցցաւ ինք զինքն որոշել, եւ զարձեւալ
տուն եկաւ, որպէս զի կարենայ հօրը Հետ այս նիւ-
թին վրայ Հատուն խորհրդով խորհրդակցիլ։

Խիմենէս բաւական աստեւն ի վեր ծեր Գո-
յանդունի անէն գաղտն էր։ Սուրբ է որ Խիմենէս
իւր անձնական յարաբերութեանց Համար բաւ մըն
ալ բաւած չէր. բայց իմացաւ որ իւր զինանայը

բայլ մ'աւելի մերձեցած էր. զայս զգաց երբ Ցուրիկայի հայրը զինքը բաղկացր մէջ առաւ, եւ առտով մընորմը վերցաւ:

Գուանդոյ՝ իւր բնական սենեակը մտած ատեն, ամուսինն անոր ճիւղացող վրայ սաստիկ այլապայտութեան նշաններ տեսաւ: Պատճառն իմանալու համար շատ թախանձեց զինքը, բայց Գուանդոյ լուռութեամբ գլուխը եր ջնդեր: «Ստիկայ կանանց դիմաւորութեան բանը չէ», կ'ըսէր: Նային մէջ սկսաւ վեր վար ձեւով. յանկարծ Ցուրիկային առջեւ կեցաւ, ձեռքն անոր ուսին վրայ դրած՝ բռաւ, «Գուանդոյ իմ, բռած ընտրութիւնդ սրտիդ մեծ պատիւ է, քեզ լուռութեամբ դարձեալ սկսաւ քայլել:

Ցուրիկոյ հորը խօսքերն լսած ատեն կարմրեցաւ. ամուսինն զարմացած էր անոր կը նայէր. բայց թէ կ'ինն թէ զուստը Գուանդոյին խօսքերուն իմաստը չէին կրնար լաւ իմանալ: Ինքրեկը բանի մ'անգամ ալ դառնալէն ետքը՝ զբաւուրը քաշեցաւ:

Նակոյ իւր խռովակէց շրջապայտութենէն ետ դառնալով՝ ուղղակի զբոստան զնայց, Հայրը սեղանի մ'առջեւ նստած իւր խորհրդոց մէջ ընկղմած էր, որքէն յոշնած ըլլալով՝ անթո՛ր մը վրայ նետեցաւ:

Քիչ մ'ատեն երկաւք ալ լուռ մնալ կեցան: «Հայր, բաւ, մընջապէ՛ս նայոյր:»

Ինչէ է, կրկնեց Գուանդոյ խոր մտածմունքներէ արթննալով. հոս ըլլալը բոլորովին մտքէն ելած էր:

«Սլուռ հետեւ քեզմէ բան մը ծածկելն անօգուտ է: Սկզբան անոր խման որոշուած մահուան վճռոյն նկատմամբ ընդհանուր բաներ մը յայտնած էի միայն. կը յուսայի որ անով երդումն չեմ աւերեր. վասն զի կը կարծէի որ ինծի կարծեկից ես: Հիմալ ամեն բան պիտի իմանաւ, որպէս զի զիրար լաւ հասկընանք: Ստոյգ է որ առով երդումն կ'աւերեմ, բայց սիրտս այնպէս խորտակած է, որ չեմ գիտեր թէ մըն աւելի ամսեկալ է, երդումը չպահելն թէ պահելը:»

«Ես ասկէ կ'ազատեմ՝ գընդ, բռաւ Գուանդոյ, ինծի բանիքներդ գիտեմ. հայր չէ որ երդումը աւերես:»

Նակոյ լուռութեամբ գլուխը խոնարհեցուց:

Ծեք Գուանդոյ խօսքը շարունակեց. «Պատուաւոր մարդու մը վրայէ ծանրութեամբ այս ձեւանախօսութեան դեմ՝ դնելու իրաւունք ունեի. իսկ դուն լուռութեան պահելովդ անիրաւ գտնուեցար: Դանաւանդ որ ժողովարանին մէջ ես Նըլայրդ եմ:»

«Հայր ինդորն բոլորովին ուրիշ կերպարանք անի. խման գտնուանքն ամեն ալ այս նիւթին վրայ լուռութեան պահելու երդումը բրինձը: Նոյն իսկ ժողովարանն ալ ասոր վրայ պիտի շնտուեր: Կարեւոր դրամը հոգացուեցաւ, բայց դատաւորութիւնն ուրիշներ պիտի ընէին: Այնպէս վճռուած էր, որ օտար մարդիկ վարձուին, որպէս զի ետքէն կարենանք բաւել թէ լծին ասոր հետ բնաւ մասնակցութիւն չունին: Ամենից ալ դրամ՝ ապաւ պատրաստ էին, եւ փաշտօններն Բերու, Քիւն, Կրանատա եւ Գուանդոյիս ասպատանարան պիտի գտնէին. գործա-

դրութիւնը մասնաւոր խմբի մը յանձնուած էր. առտով մէկն ալ բան մը չիմացաւ:»

«Եւ ասկայն լուրը տարածուեցաւ, եւ ես շատ մը մանրամասնութիւններ լսեցի:»

«Բնական է որ դատաւաններու խումբն ալ մեկը պիտի կազմէինք եւ մարդ պիտի վարձէինք. բայց միշտ անընթերցելի է ինծի թէ քան տէր Կոյն ինչպէս իմացաւ այս իրը. վասն զի Կուսայրի յամաց ելած ատենը դիտեր արդէն:»

«Ճամբան շատ մը լծեալու հանդիպեցաւ. անկարելի է որ ամենքն ալ քեզի պէս լուռութիւն պահած ըլլան:»

«Կարելի է, բռաւ Նակոյ, բայց կարելի է որ Ցոն Կարոյա գրիթ քաղցրեաներու մէջ աւելի թէ՛նաւորներ ունենայ եւ այս բովանդակ իրն անոնցմէն լուռած ըլլայ. վասն զի այս առաջարկութիւնն է՝ դատարանն չկուս, այլ Բանամայէն եկաւ: Հայր, հիմայ ի՛նչ ընելու եղջ:»

«Թե՛ս շատ դժուարին դրիթ մէջ եմք, բայց դեւ ճամբայ մը կայ, կրկնեց ծեքը: Բարեբախտաբար ժողովին վճիռն ծածուկ մնաց եւ ինծի համար դեւ ծածուկ է: Ուստի ժողովարանին մէջ պիտի առաջարկեմ, որ «Վիշապ» անուն լծին այս տարածուած լրերուն նկատմամբ որոշ դիրք մը բռնէ: Եթէ վճիռն առկեւս գնեն, ամենայն զբոլորութեամբ դեմ կը դնեմ: Այլ որ կրնայ պէս ստիպել, որ մարդապաշտութիւն գործեմ եւ կամ հաստատութիւն տամ:»

«Հասաւ, հայր, ժողովարանին մէջ խօսե՛ ես ալ քեզի օգնական կ'ըլլամ:»

Այս սրտունի ընկելով իրարու ձեռք տակին:

14. ՄԱՆԻՄԱՆԱԿԱՆ:

Այս օրուրն սկսեալ Նիմֆէն բարբոսին նոր եւ սիրալիր ընդունելութիւն մը կը գտներ Գուանդոյի տունը:

Յայտնի կը զգար որ հոր եւ որդւոյն իւր յաւատմամբ ունեցած վարձուները փոխուած էր: Այս պարագան իւր արան միտաւորութիւն յազգեցնելու կը գործածէր. Յաւալունքն շատ աւելի յամախ կու գար. բայց իւր հարսնանդորութեան վրայ ամենեւին չէր խօսեր. վասն զի կ'ուզէր որ քիչ մ'ատեն ալ անցնի, ծեք Գուանդոյին իւր վրայ ունեցած վստահութիւնն ամբողջին ուղեք. միւս կողմանէ դահերիցուն համար ունեցած սերն աստիկի կը ծանրանար որտեղ վրայ, քարհարելէ օրը կը մտնէնար եւ Նիմֆէն ասակաւին ցուցում մը ընտրէ ձեռքը: Միայն Նակոյէն կրնար այսպիսի ապացոյց մ'առնուլ: Բայց յոյս մը ընտրէ, վասն զի Նակոյ ամենափոքր տեղեկութիւն ստան ալ մասնութիւն կը համարէր. Ուստի հարկ էր որ Նիմֆէն իւր դերը շարունակէր եւ դատաւաններու մէջ մանեղու փորձ փորձէր: Արագ գործն ու պէտք էր. ժամանակ չկար, Բայց այս կերպով թերեւս խոհեմութեան պահանջած չափէն ամենի անխորհրդածեալ կերպով գործէր: — Դոր որ երկու բարաթ ետքը չկեցաւ նոր բան մ'իմանալ, սկսաւ Տը Գուանդոյին յանդիմանութիւն տալ թէ իրեն հետ այսպէս ցրտութեամբ կը վարուի, ինչպէս որ երբեմն ծեք Գուանդոյի հետ վարուած էր:

Այս անգամ Տոգդորն սկսաւ բարեկամաբար խօսիլ հետը: Թպօտելով մը անոր արտին բարձրանալու ներքէն կատարելու ինք զինքը պատրաստ ցուցուց: Միայն ապաշէջ որ քիչ մը համբերէ՝ մինչեւ որ ծառ թօթի մը տոմակ գրէ եւ ներսը՝ խնորքէ, վասն զի այցելութիւն ընելու խօսք տուած էր: Բնականապէս խիստէն առ այս բեկիք մը շուներ: Տոգդորն նստեցաւ արագութեամբ երկու տող նամակ գրեց, կնիքեց եւ ծառայի մը տուաւ:

Արդ հիմայ ձեռք հրամաններուն պատրաստ եմ, բայց խիստնախնայ դառնալով. եթէ ինծի եկած չըլլայի՜ր այսօր կամ վաղը ես ձեզի պիտի գայի: Եւ այս բանով առեւ շարունակ կը ծննդաբերէ եւ զարմանալի կերպով իւր կողմնակի ակտաները կ'երեւաւային, այնպէս որ առանց իւր գիտութեան՝ երեսը ուժացող զայլու մը երեւին կը նմանէր: Բայց խիստէն տալի նոր տեղութիւններն լսելու հետեւաբարութեամբն անոր ծննդաբեր միտ չգրաւ:

«Պէտք էր» բայց Բոլանդայ քիչ մ'առքը, իրեն այնպէս իմանալ, ինչպէս որ իրքէն, այս շատ քրիկրեւորուն մէջ այնպիսի խաղեր կը խաղանք, որ շատ անգամ մարդուն գլուխն ալ գրաւ կը դրուէր. ուստի եւ ձեզմէ գոչուածութուն հարստ պէտք չէք մեր վրայ ներշնչաւ: Գահեթիցուն ամենաշնորհ կողմնակիցներէն էիք. որ բնական է մեզի համեմատի բան մը չէ: Հարկ էր որ այսպէսէնք եւ մեր ձեզի նկատմամբ ունեցած յայտնի համագործակցութիւնը, կը տեսնենք որ խառնուած չենք: Օր բայց որք Գոչուն զաներու հետ կը մտերմանաք եւ այս մեզի մի միակ երաշխաւորութիւն իւր տայ: Ընտրութեանց փամբային ալ ձեր ձեռքէն եկածն ըրիք: Բայց իշխանութեան այն է, որ դատաւանութեան մը վրայ բան մը լսեցիք եւ չմտաւեցիք զայն: Թէ ինչպէս իմացաք զայս, եւ չեմք մ'ուզեր զնկի տակաւն որ բռնք, բնական է որ ձեր լսածն շատ ստոյգ չէ, բայց բոլորովին սուտ ալ չէ: Այնպէս ձեզի ամէն բան յայտնի է առ այս հրաման արուած է ինծի: Ասոնք են ահա յարաբերութիւններն... Բայց աւելի լաւ կ'ըլլայ — հետս եկէք: Չեք աւելցուց պիտի համարուէք: Եւ Տոգդորն զայս բանով զիտարկն ու գաւազանն առաւ եւ պաշտօնակալին նշան բուս որ ետեւէն գայ:

Խիստէն պատրաստուեցաւ եւ մէկտեղ երթալու ինք զինքը յօժար ցուցուց: Հետեւաբարութեամբ կ'ուզէր տեսնել որ Տր. Բոլանդայ զինքն ուր պիտի տանէր: — Ըստ հետու երթալ հարկաւոր չէր. որոշ տեղեկութիւններ առնելու տեղը շատ մօտ էր:

«Նամակը տարի՛ր, հարցուց ծառային Տր. Բոլանդայ անցնելու ատեն:»

«Այո, Տէր, բայց ծառան: Չեք հրամաններն լսովին կատարուեցան:»

Խիստէն եւ Տր. Բոլանդայ պատի մէջ չէն նստած զարմ առնելու հասան. դուռը բացուեցաւ եւ ներս մտնելուն ետքը դարձեալ գոյուեցաւ:

Երբ խիստէն զարմ պարզուեցաւ իր փակուելուն լսեց, եւ զարմ քօք զահճի կերպարանքը գորտաւոր մարդ մը տեսաւ, յանկարծ մտքը խոշորուց մ'եկաւ, որ չըլլայ թէ դարձեալ մէջ ինկած ծայր: Այսպէս կ'էնայն մը կեցաւ եւ ձեռքն անմիջապէս օղջի գրգռաւ:

Նոր դրաւ: Ստորաբար վրան զննել ունեցած տեսնելուն կը գնէր: Սուր շուներ, վրան զի համազգեստ հագած չէր. բայց գրգռան ալ զննել չկար:

«Բան մը կ'որոշեցուցիք,» բայց Տր. Բոլանդայ կանխելով՝ երբ երկուստեք պաշտօնակալին շարժմանը տեսաւ:

«Ոչ, ոչ, բայց խիստէն,» որ ինք զինքը մատնած չէր ուզէր, ձեռքը ըստ պատահման գրի գրգռան, եւ մասնաւոր պատճառ մը չունէր:»

«Ինչ հանրապէս խօսելով՝ հոս ձեր վերաբերուն կոծկեցեք,» բայց Տր. Բոլանդայ, վրան զի ստատիկ օդ կը բանէր, եւ այս տաքութեան մէջ կրնայ լիարատար ըլլալ:»

Իւր շփոթութիւնն ծածկելու եւ բան մ'ըրած ըլլալու համար՝ խիստէն Տոգդորին անարարութեան հետեւեցաւ: Վերաբերուն կոծկելն ետքը Տր. Բոլանդայ ճարտարութեամբ մը խիստէն ձեռք գրգռանը նայեցաւ: Եթէ բազմաշար կամ ասորձանակ եւ կամ գաղտնի մ'ունենար գրգռան, դրան նշաններն պիտի երեւային: Նայելէն ետեւ՝ իմացաւ որ գրգռանը պարզապէս է:

Այս միջոցին երկուքը պարտեղ հասան եւ անկէ տան արահը մտան: Տր. Բոլանդայ ծառայի մը հրամայեց որ չիւ մատուցուի գինի բերէ. եւ իւր հիւրին գաւառով ըսաւ. «Մշա, Տէր, կարեւոր լուսաւորութիւններն տալու տեղն հոս է. նստեցէք:»

Չայտ բերելով Տր. Բոլանդայ ինքնին աթոռ մը մօտեցուց եւ պաշտօնակալին հրամայեց որ նստի. խիստէն նստաւ:»

«Մէնք բան իմանալ կ'ուզէք,» բայց Տր. Բոլանդայ, ձեր կամքը պիտի կատարուի, բայց նախ եւ յառաջ հարկ է որ — զայս բերելով գրգռան ձերմակ թաշկինակին հանեմ — մատուցուի մեր ազատ ըլլալուն երաշխաւորութիւն մ'ունենանք:» — Այնպէս հարգալու սկսաւ որ կարծես ջրազգալ կան հաղ մըն էր ունեցածը. գրեթէ շնչապաշտ եղաւ:

Հանգարտելէն ետքը կատարով մ'ըսաւ.

«Ըրի ձեզի որ եթէ մարդ գոչուեցաւ չենք այս տեղի առողջութեան շատ լիարատար է. ձեզի հրամայեցի որ վերաբերուն կոծկէք եւ ես նոյն խորտին ետեւէն չգացի: Բայց մեր խօսքն դառնաւ. ըսած երաշխաւորութիւնն է, որ...» Տր. Բոլանդայ այս միջոցին քիթը խնկելու սկսաւ. բայց այնպէս աղքատաւ ու ծանր, որ բարեկիրթ մարդուն մը բնաւ չէր վայելէր: Յանկարծ խիստէնին աթոռին գտնուած տեղոյն տակտակամա՞ յատակը բացուեցաւ եւ խիստէն աթոռով ու սեղանով մէկտեղ ծախի ինկաւ: Տր. Բոլանդայ անգունդին եղբորը նստած սկսաւ թեւելն մը փպփիլ: «Մշուշա մէկ կողմեր չիք չցաւեցաւ, այնպէս չէ՛,» բայց ծառայի ինքն խիստէնին: Մեր նորեկներուն միշտ գոչուարին փորձեր կու տանք, բայց իր գոչուածանքը որ իրենց լիարատ մը չհասնի, Բայց կրնամ զնկի ապահովեցնել, որ մինչեւ հիմայ այսպէս յաշտութեամբ եւ ապշած ձեռքերով վար դրողը մը չէի տեսած:»

«Նայեցաւ զնկի,» գոչեց խիստէն զնկի ի վեր, որ կարծի հաստատեանմ չեղի:

«Ինծի ինչու կը ներողութիւն,» Տէր, կրկնեց Տր.

Բոլանգոյ Հնդկական ծիծաղով մը. ամեն բան իմանալ ուզեցիք. լաւ է. Տիմայ ամեն բան պիտի իմանալը. Եթէ մը քիչ մը քիչ ընէք, կրնաք մեր ամեն խոսածը լսել. բայց քանի որ ձեր իմանալը. հետաքրքրութիւնը կը ծանշանք եւ ձեր ծածկաւորութեան վրայ կը տարաբնակը, պիտի մնաք հնո, մինչեւ որ ժամանակը գայ եւ կարենաք ըստ ձեր հրաշխիք խօսիլ մեր վրայ. Գիտի՛ք արուեսէք, որ շատ երկայն չի տեւեր. Դ

Չայս ըսելով ամբողջ ետ մղեց եւ ծառային քանի որ բան հրամայելով հետապնդու.

Իսիմենական պարանալ, կաղով, բայց անտգուտ տեղ. եւ երբոր հանդարտեցաւ, ունեցած անտգուտ կատարութեանը վրայ սկսաւ ամնայ. Սկսաւ բանտէն ապտալու. հարաւորեալ վրայ մտածել. Բնաւ տարակոյտ չկար որ իրեն դէմ այսպիսի բռնութիւն մ'ընէին ետքը՝ անգոյն բանեցու պիտի ձեռնարկէին. Դպիս եւ յառաւ զգուռած տեղի իմանալ ուզեց, եւ սկսաւ լաւ մը քննել.

Քանի որ յատարանի փեղկերը վար կախուած էին, տեղը բաւական լուսաւոր էր, բայց քիչ մը ետքը — ամենեւին տարակոյտ չկար — այն փեղկերը պիտի գոցուէին եւ ինքը խոր մթութեան մէջ պիտի մնար. Թաւր ջառագանի ոտը ընդարձակ տեղ մըն էր, որ պիտուէին ինչ քիչ մ'աւելի բարձրէր. Պատերը պարզ քարաշէն էին, իսկ գետնը շատ մը բարձր կային, այնպէս որ վրայի ինչ քիչ զգուռով լուսաւոր տեղաւորուի ազատ էր:

Դարձաւ աշակերտները մահաբեր փորձերով փորձելու համար՝ ֆրամասնեալներու գործածած ինչ տեղի էր այս: Իրենց նորամուտներուն քաշաւորութիւնը, ծածկաւորութիւնը, հաւատարմութիւնը եւ հնազանդութիւնը հոս առ երես մահ սպառնացող ամեն տեսակ փորձի տակ կը ձգէին. եւ հարկեր մընէն ղոնէ ինտուէրիցն այս փորձերէն ազատելուն շնորհակալ Վրլային, եթէ իրենց Գնետորն իրենց չըսէր, որ այս ամեն փորձերն մի միայն արտաքին ձեւ են, ամեն զի ընկերութիւնն ամեն հոգ տարած է որ իրենց ֆիստ մը չհասնի: Եւ որպէս վերջապէս է այս անտարաւեր, բայց Ամերիկայի զեռն կը պահուի: Այս խորհրդաւոր բերանն եղած փեղկերէն՝ դրամով վարձուած ծառայ մը մէջ էին կը կապէին եւ խորհրդաւոր յատակը լայն խողովանք կը ձեւադրէին. յետոյ փորձուելու նօրի աշակերտն կը կանչէին ձեռքը գտնալ մը տալով կը հրամայէին թէ եղած յատակը կարէ, որպէս զի կախուածն՝ մասնիկներու համար որոշուած մահուամբ մեռնի, այսինքն լայն մէջ խողով: Այս փորձ մըն էր, որմէ իմանային թէ եղած յատակարարութիւնն սիրով պիտի կատարէ նորեկը: Կախուածն ամեն տեսակ կեղծ ձայնի կը հանէր եւ զիջուէին կը հայցէր. բայց որովհետեւ ամենքն՝ նոյն իսկ փորձուող նորեկն ալ գիտէր, որ այս պարզագոյն խաղ մըն է, չուանէր կը կարէր, ասով նորեկն յաշտութեամբ ի գլուհ հանած կ'ըլլար իւր փորձը. իսկ ծառան է աղաքի փառնոր ի վարձ: Իւրիշ ամեն տեսակ փորձեր կ'ըլլար, ի մասնաւորի կը փորձէին որ ֆրամասնական սկզբանց հակափառութիւն ունի՝ նորեկն եւ նպատակին գրաւով կ'օգնէ:

Իսիմենական յանկարծակի վար ինչպիսի, հետը միանգամայն աթոռ, սեղան եւ չիլ ու գաւաթներ ալ թաւալելով, հարկաւ կրնար ծանր վիտարուիլ. բայց Տր. Բոլանգոյին հնչեւ էր: Երբ Իսիմենական հետ ունեցած խօսակցութեանն իմացաւ՝ որ իրեն յարմար գործիք մը չէ, միշտ կը շանար որ զինքը կերպով մը ձեռքակալէ: Երբոր Գալարուզան իմացուց իրեն թէ Իսիմենական գաւառանութիւնն իմացեր է, Իսիմենական վտանգաւոր մարդ մը համարուէին, որմէ հարկ էր որ կերպով մ'աղաւանդէ: Բայց առ այս ժամ գաշտը չգործածելուն պատճառն այն էր, որ մերձաւոր կատարուելի մեծ գաւառարութեանն յառա՞ջ՝ չէին ուզէր բնաւ մարդապանութեամբ մը ժողովրդեան մտադրութիւնը գրգռել: Բայց ասիկ զԻսիմենական այսպէս մէջ մը բանիլէն ետքը՝ ամեն ըսուէ կրնային սպաննել.

Երիտասարդ պաշտօնակոյն ստուգի առաւ հատական վիճակի մէջ էր Ամենեւին յատուելու հնարաւորութիւն մը չէր տեսներ: Քառորդի մը չափ աշխատեցաւ որ աթոռին վրայ ելելով վար կախուած փեղկը ըսնէ, բայց յոգնած ու վատտակաւ բեկ՝ փորձ փորձելին ետ կեցաւ. Արքը ծպտեալ մէկն երեւեցաւ եւ յորդորեց զինքը որ այսպիսի անտգուտ փորձեր ետ կենայ. մանաւանդ թէ խրատ տուաւ որ խաղաղ ու հանգաւոր կենայ, որպէս զի իրեն կերպուր եւ ըմպելի տրուի՝ Ծպտեալն չուանով մը քիչ մը կերակուր իջեցուց վար եւ. — «Մէկն մէկն ալ բերանդ կրնա գտնել» ըսելով — փեղկերը գոցեց: Իսիմենական ինք զինքն այսպէս աշխարհքէն բաժնուած միայնակ գտաւ. բայց իր զգարմանգամայն որ աշխարհքէն հեռու չէ Ծառայողը եղբոր ոտմանայնը իր ըսէր, եւ երբոր քիչ մը ետքն ուրիշ մէկու մը հետ սկսաւ խօսիլ, Իսիմենական բարձր խօսուած բառերուն իմացութեան վրէժուաւ կը հասկընար: Առաջ եթէ վեր խցին մէջ վիճարանութիւն մ'ընէին, անշուշտ ինքը պիտի կարենար լսել: Տր. Բոլանգոյն ալ ծաղեկով մ'ըսած էր զայս իրեն. բայց փախչելու ալ յոյս պիտի չըլլար. ապա թէ ոչ՝ իւր ներկայութիւնն այսպէս անտարբեր բան մը չէր կրնար համարուիլ:

Իսիմենական անհետաւանք Գոլանդոյի ընտաւիքը շատ զարմացուց. Ինչ պատճառն շարժեալ ետ պիտի կենար Գոլանդոյի առնէ յաճախելն, Տիմայ որ այնպէս բարեկամութեամբ բնօրոշուած էր, ուր որ յառաջագոյն ամեն կերպով կը շանար որ Գոլանդոներուն աւելի մը թմբկայ: Արքեզ երիտասարդը զարժեալ միայն փոխէ: Գարձեալ յայտնապէս գահաճրցուն կ'ընէ անցաւ, միայն իւր քաղաքակաւութիւնն յառաջադրէին: Արքեզ երիտագոյնը հետ չիտուէր. սկսած էր Այն ստեղծ Տօլորի-գային հետ ալ ունեցած յարաբերութիւնը խաղ մըն էր, որուն Տօլորիդա երբեք չէր կրնար համաճարուիլ:

Այսպէս քանի մ'որ անցաւ եւ Իսիմենական բայ ի իւր բանապետէն, ուրիշ մէկու մը չէր երեւար: Ամենին աւելի Տօլորիդա ցաւ կը զգար, վստի զի չէր կրցած պատճառն իմանալ. Գրօլը տրամուլէնէն ու ցաւէն շարժեալ՝ Դպիս յանձն առաւ, որ զարմանապէս Իսիմենական վիճակն իմանայ: Դպիս եւ յառա՞ջ իւր բարեկամ՝ պաշտօնակալ-

ներուն հարցոց, բայց զիսմէնէս ոչ դր տեսած էր: Անոր տունը գնաց, բայց միայն ծառան գտաւ, որ ինք տիրոջ ուշադրութեան վրայ յուսահատութեան մէջ ինկած էր: Ասած. թող ինք անգուտ հետեւութիւններն իւր հօրն իմացուց. չայլը կասկածելով զլուր շարժեց եւ ըսաւ որ երկու հոգի միայն կրնան խիմէնէսին վրայ տեղեկութիւն տալ. կամ Կարսի Կարսի ինք եւ կամ Տր. Բուլանդը: Եւ խզճ երկիտասարգին, ըսաւ, անիրաւութիւն ըրիրք. եւ եթէ վտանգի մէջ է, մեր պատիւն ալ ի վտանգի է: Աս Տրորիդա ունեցած յարաբերութիւններն աշխարհածանօթ են. թէ եւ եւ «Այս» չըսի, բայց «Այս» ալ չըսի: Այն ժամանակէն ի վեր պարզութեամբ մեզի կու գար, կը խոստովանիմ որ այն երիտասարդը շատ հաճած էր: »

«Ես ալ, կրկնեց Եսկոյ, կրցայ ինք զինքս այս խորհրդին գործեցընէն, որ խիմէնէս երբեմն մեր ընտանեաց մէկ անգամն ըլլայ. մայրս կը հաւնի զինքը, իսկ Տրորիդա չէ կրնար իրմբ բաժնուիլ: Ես չեմ մը, հայր, զինքը վտանգի մէջ կարծած օրէն ի վեր ինչ ինչքն վիճակի մէջ ինկաւ աղէկը: »

«Կը կարծեմ, որ աղջիկս իրաւունք ունի: Եւ եթէ այս գէպքին մէջ զիսմէնէս չպաշտպանենք՝ Գալանդոյ անունն արտասուարած կ'ըլլանք: Եթէ է են. թագրենք որ որ մը մեր ընտանեաց անգամն պիտի ըլլայ, եթէ վտանգի մէջ է, հարկ է որ մեր ընտանիքէն համարինք զինքը: Ուրեմն դուն Տր. Բուլանդոյն գնա, ես ալ գահեցեցուն կը գրեմ: »

Գալանդոյին գրած նամակին, հետեւութիւնն այն եղաւ, որ ժամը երեք գահեցեցուն մէկ պնդակապանն եկաւ: Գահեցեցն խիմէնէսին վրայ իրենց լուր մը չունենալուն շատ զարմացած էր: Շաբաթներէն ի վեր խիմէնէսին գործանքներուն վրայ իրեն լուր չունիմ, կ'ըսէր, եւ Գալանդոյի հետ տեսնուած օրէս ի վեր զինքը տեսած չեմ: Ան հետանալուն լուրը հասաւ եւ զատանապակաս ճամբով կը փնտաւ: Բայց ուր ըլլաւ Աստուած գիտէ միայն, կը գրէր:

«Աստուած եւ Տր. Բուլանդոյ գիտէ, ըսաւ ծերը վճռական կերպով մը: Եսկոյ, ստահակութիւն մը գործուած է, հարկաւոր չէ որ Տր. Բուլանդոյին երթաւ: Զխրանքն մէկտեղէն վերցուց. երթալով իր կը լուսաւորուի: »

«Հարկ է որ իրեն խօսիլ տանք, կրկնեց Եսկոյ, կը խոստովանիմ որ բովանդակ խնդիրն ստապի անհաճոյ է. կ'ուզէ որ այս խիմէնէսն երբեք ճանցած չըլլայ: »

Յանկարծ դուռը բացուեցաւ, եւ Տրորիդա մեռելի պէս գուռապառ ներս նետուեցաւ:

«Հայր, պաշտպանէ զինքը. կը մեղցընեն: »

«Ի՞նչ կ'ըսես դուստր իմ, ըսաւ ծերը Տրորիդայի խառնութեանը վրայ զարհուրած: »

«Ի՞նչ է, հայր, գոչեց աղէկն եւ ձեռնամանծ ունիկն վրայ ինկաւ: Հայր, ասէն առեւեղ ծուրը կ'իյնամ, պաշտպանէ զինքը, ապառէ զինքը. ճիշտութիւն ունիս, իշխանութիւն ունիս. կրնաս: »

«Բայց ըսէ... »

«Ի՞նչ ունիս, գոչեց Եսկոյ ոտքը գետին զարնելով: »

«Անոց ձեռքն է. կենացը դարձնել կը գործեն: »

«Ի՞նչը... ո՞վ է, դուստր ծեր Գալանդոյ: »

«Ո՞վ... ո՞վ կրնայ ըլլալ, գոչեց Տրորիդա, ապշած հօրն երեսը նայելով խիմէնէս... »

«Իրենէն ձեռքն ինկիւ է, ո՞վ է իւր կնաց դարան յարգին: Եսկոյ գոչեց ծերը, Տրորիդա, եւ կարգաւորեալ կերպով լսած ու գիտցած դատեմ. մեր ձեռքն կանոն կ'ընենք: »

Տրորիդա ստը եկաւ եւ քունքներուն վրայ ինկած խառն մտքերն տես ըսաւ. «Այս, այսպէս է, ըսաւ քիչ մը մտածելէն ետքը: Այս Գամբուզանս վարն էր եւ ձորս հետ այլեւայլ իրաց վրայ կը խօսէր: Ըստ պատահման խօսքը խիմէնէսին վրայ դարձաւ, եւ աս — «Տ՛» հարգ թէ ձայն հանեց, բայց երեսին վրայ տեսնուած ծայրը, արհամարհական ծիծաղին իւր բերին ըսածէն շատ աւելի բան բրին: խիմէնէս անհետացաւ եւ գաւառանութեան մը զոհ գնաց. եւ այս Գալանդոյն առէ բան գիտէ: »

«Ա՛լ հանդարտէ, որդեակ, ըսաւ ծերը. հիմայ Եսկոյին հետ այս նկատմամբ խօսեցայ, այնպիսի բաներ կը նշուի, որոնց ես ամենեւին հաւան չեմ: Եւ պիտի նայիմ որ ի գերեւ հանեմ: Կարելի է թէ խիմէնէսն անհետացաւ ալ ասոր հետ յարաբերութիւն ունենայ. պիտի նայիմ որ խիմէնէս դարձեալ մէկտեղ ելէ: »

«Ա՛խ, այս Գամբուզանս զիսմէնէս տառելու ճանաւոր պատճառ մ'ունի. Եսկոյին բարեկամն է... »

«Այս բարեկամութիւնն ինձ պարծանք մը չէ, ըսաւ Եսկոյ խօսքը ընդհատելով: »

«Բայց ինքն ստոր կը յենու, ըսաւ Տրորիդա, ապա թէ ոչ իմ սերս ինչպէս չէր կրնար համարձակիլ: »

«Ուրեմն, այս կը պակսէր միայն, ըսաւ ծեր Գալանդոյ. եթէ առանձնական կրկն ալ կողմանդուցութեան զովանդարտան հետ միացած են, խեղճ խիմէնէսին վիճակը ողորմելի է: Այս առէն բանն լուր մը չունիս, Եսկոյ: »

«Չէր կարծեր որ իրենց այսպիսի ծանր ըլլան, ըսաւ Եսկոյ ուսերն թօթուելով: Երբեմն Գամբուզանս խօսքեր կը նետէր, բայց եւ չլսելու կը դարձնէր: Տր. Բուլանդոյ ալ զինքը մեր կողմէն շահեցաւ, եւ երբեմն կատակներ կ'ընէր: Գամբուզանս այս կատակներն իրաւացի կարծեր է, եւ կը յուսար որ Տր. Բուլանդոյ ի շնորհ Նորա մեծ ընտանեաց մը աստղը վտանգի մէջ պիտի նետէր: Եթեպէն ըսէ: »

«Ինձ ի այսպէս ծիծաղելի չ'երեւար, Եսկոյ, ըսաւ ծեր Գալանդոյ: Մեր ընտանեաց մէկ աղէկին խելկատակութեանն նիւթ չէ, եւ ոչ ալ — շատ կը վախեմ — ուրիշներուն խանձը: »

«Աճե՞ ինձի, գոչեց Տրորիդա երեսը ձեռքներուն մէջ ծածկելով: »

«Եսկոյ, կարծեմ որ այն երազական օգնութիւններով Գամբուզանս այսպիսի քալլ մ'առնելու համարձակած ըլլայ... »

«Այս հարաւորութիւն չէ, այլ իրականութիւն է, ըսաւ Տրորիդա հայրն ընդհատելով: Եսկոյ կարծ որ մը վրաս հասաւ, սխալ ինք զինքը յայտնեւ է այնպիսի բաներ ըսաւ՝ որ ստատիկ կը զգու-

էր. մինչեւ հիմայ շայտնելուս պատճառն այն էր, որ նոյն իսկ վրան խօսիլը զգուշիւ է ինծի:

«Այլ տեսնեն, Եսայի, բաւա հայրն յանդիմանական կերպով:»

«Այլ անանիթ, գոչեց Եսայի:»

«Եսայի, անհրաւ մըլլար, յանդանըն միայն անոր վրայ մի ձգեր. բոտ մտան զուս ալ յանցաւոր եւս: Ցանա պատուոյն հետ կատար չըլլաւ որ եւ չեմ ձգեր որ կատար ընեն. առն բան պիտի իմանամ: Տօլորիդա, ուրիշ ինչ քան Գամբուզանա:»

Տօլորիդա անցողիկն պատմող թէ ինչպէս առնիկայ իւր սերը յայտնէր, եւ ինքը մերժեց զայն:

«Հնա պիտի հասներ իրը, բոտ ծերը դատաւորութեամբ: Մարդասպանութեամբ մը մեր կողմնակցութիւնն անպատիւ ընեն զիս զգուշեցնելու բաւական չէր. մարդասպաններ որաւոր համար իմ գուտարս ալ իրը հրապարիշ խանձ կը գործածեն:

Բայց ծեր Գոյանդուն լաւ չեն ծանոցեր. պիտի ցուցնեմ իրենց՝ թէ այս երկրին ազատութեանը համար լաւն անգամ պատերազմի մէջ մտնող անհատական մարդ մը ինչ ընելու կարող է: Տօլորիդա, դիտարիւ եւ զաւազանապատ սարս բեր: Երթամ այն Գեծին այնպիսի բան մը ըսեմ որ մազըրը տակուրն: Եսայի ծեռեւս եկուր իսկ դուն Տօլորիդա վար դնա կառքը ինչ տուր:»

Քանի որ վարպիւնէն Գոյանդոյին կառքը դրան առջեւ կը սպասէր, Հայր ու որդի ներս մտան, եւ հայրն կատապանին գոչեց. «Տը. Բոյանդոյի տունը:»

(Հարաւստիք):

ՅՈՒՐԱԿԱՆՔ

ՆՈՐԱՆՈՒՐ

Քարացեալ մարդիկ:

Ս'այիս 29ին Սիտիէյն Frankfurter Zeitungի կը գրուի. «Կոր Սիւտլայէի Օրսնի քաղքին մարմինը հանքերուն մէջ մտնոր երեք քարացեալ մարդու մարմին գտնուեցաւ: Ի սկզբան տարակոյն ծագեցաւ, բայց մարմիններէն մէկն Սիտիէյ բերուելով՝ քննուեցաւ եւ հիմայ ստոյգ է որ մարդու քարացաններ են: Գտնուած տեւն է Calula, մօտ Mullion Creekի: Սիտիէյ բերուած մարմինն կատարեալ աճած մարդու մարմին է՝ 5 ոտը 10 մատնաւազի բարձրութեամբ: Գլուին ձեւէն եւ երեսնաց զեւթուրութենէն կը տեսնուի՝ որ կաւկասեան ցեղին կը վերաբերի: Բաց ի թեւէն, որ օւսէն անշատած են, անբող մարմինն անարատ է եւ նոյն իսկ երեսնաց պատկերն կարելի է որոշ զանաւանել: Ցախ կողմնի որ զիջող մարմինը կեցած էր, թիշ մը ձգնուած եւ ներս մտած է: Մարմինն, որուն մէջն է քարացածն, գոյնզոյն երանգով է. իսկ այն զանգուածն որուն մէջ մարմինը կը հանդիս, կաթնագոյն սպիտակ է եւ գունոյ բիծ մը չունի: Ցարկոյն չկայ որ այս դիւան գիտութիւնը մեծապէս պիտի զգալեցնէ:» Քարացած մարդու դիւանը շատ անգամ լրագիրը հրատարակած են, բայց դիտութեան խորին քննութիւնն սուտ հանած է: Ցարկոյն չկայ որ այս լուրն ալ նոյներու կարգէն է:

Շրիլաւարիի վերլուծումը:

Երկրատարրը (Tellure), որ արեւմտագոյն, մետաղափայլ եւ ուրիշ յատկութեանց մէջ ծծմբոյ նման նիւթ մըն է եւ որ դիւանորաբար ոսկւոյ եւ արծաթոյ հետ խառն կը գտնուի, ցայժմ իբրեւ անլուծանելի տարր մը կը համարուէր: Փրակի բուհեմական համալսարանի առանձնական ուսուցիչը (Docent) Dr. Branner (ինչպէս լինեան խօսած ձառի մը մէջ կը յայտնէ) լուծած է այս տարրը եւ գտած էր որ տարր բաղադրիչ տարրքը իրարու շատ նման են եւ միայն հիւրէականով կը տարբերին: Այս առթիւ գտաւ նոր նիւթ մը որը Austriacum անուանեց:

ՏՆՏԵՍՎՈՆ

Ոլոտարի խորան խոնգիւն ան շուտ:

Աշխարհի խոնգիւն յաւաճ. Յուլիոսի կամ Օդոնտոսի առջ օրերուն մէջ պէտք է մարդու եւ վազուն ջիւի մէջ լուսալ եւ կանանց բաց դաշտի վրայ բերել՝ որ շարժան Աշխուհետեւ զգուշութեամբ եւ ճարտարութեամբ խոնգիւն է որպէս զի թէ կենդանին չգիրաւորուի եւ թէ բուրդն անհասաւոր չկուգուի: Եսայի խոնգիւն կը սկստի փորին կողմանէ դէպ ի կռնակն. նոյն կերպով միւս կողմանէ ալ խոնգիւն է: Աշխուհետեւ բուրդն իրարու վրայ դիգելու եւ գործելու է, յետոյ կողմներու մէջ զանաւոր՝ տաք օծաւանջով լուսալու է եւ այնչափ մարդու ջուր թակիկելու է վրան՝ մինչեւ որ ջուրն առանց օծաւ կպտորելու: ջինջ վագէ: Այսպէս լուսալուած բուրդն կը շարցուի, յետոյ վրան քիշ մը ձեկ կը սրկուի, կը աստարուի եւ մանցելու կը գործածուի:

Անձնադի ղեկավար նշաններ:

Երկրագործաց համար հոս անձնադի ղեկն մը նշաններ կը զննէր: Հովրիսի ղեկին վրայ մեծ աղեկցութիւն ունին, որոնք թէեւ իւրաքանչիւր տեղ տարբեր կ'ըլլան, բայց կոնայ բաւել ընդհանրապէս՝ որ հարաւային եւ արեւմտեան հովի անձնադիքն է: Երեւանի անձնադի նշաններն են՝ հողի կողմն մուկ մանկեր դիգելիւն, արեւն ծագելու եւ մարդ մանկեւ փամանակ՝ դորորջով եւ խնամութեամբ պատին, լուսնոյ բոլորներէն լուսաւոր շրջաններն կամ ծիծեր կալուսիւն, ծիծեան դեմին վրային թռչնիւն, դորտեւոր զորաւոր կարկալն, հաւեւոր եւ ճնճողներու հողի մէջ բաղնիք ընեն, դեմնամայրներու (սղոս-ճաւ) յամախ հողէ դուրս լիւնէ, ծանծեւոր զմարդ արտաքոյ կարգի անհանգիստ ընեն, քարերու քրտնիլը, երկայն ատեն ցոյ իջած չըլլան, եւ այլն:

ՄԱՆՐԱՆՈՒՐ

Անձնապայտը մը ո'րչափ չնոր կը ղոլլանգիւնի:

Ս'օտ օրերս Քեմնից տեղացած անձնապայտըքի մ'ատթիւն նոյն տեղուան օգերեսութարանական կայարանը հետաքրքրական գնանութիւններ եւ շափեր բաւա: Նոյն անձնապայտըքին վերջին սահմաններուն մօտ շրջանակն մը մէջ (որուն ծառապայտը